

ЗВЕРНЕННЯ ДО ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ

щодо ветовання Закону України «Про внесення змін до Кодексу законів про працю України щодо встановлення додаткових підстав розірвання трудового договору з ініціативи роботодавця та деяких інших питань» від 25.04.2024

Шановний Володимире Олександровичу!

25 квітня 2024 року Верховна Рада України ухвалила Закон України «Про внесення змін до Кодексу законів про працю України щодо встановлення додаткових підстав розірвання трудового договору з ініціативи роботодавця та деяких інших питань» (далі — Закон). Відповідно до [проєкту Закону](#), зареєстрованого у Верховній Раді України ще у вересні 2022 року, пропонувалося внести зміни до статті 41 Кодексу законів про працю України (далі — КЗпП України) та визначити на законодавчому рівні додаткові підстави розірвання трудового договору з ініціативи роботодавця за умови «вчинення працівником, який працює на об'єктах державної власності, що мають стратегічне значення для економіки і безпеки держави та/або об'єктах критичної інфраструктури, проступку, не сумісного з продовженням даної роботи, пов'язаного з його підтримкою держави-агресора».

Утім, до другого читання зміст цього законопроєкту суттєво змінився: замість внесення вищезгаданих змін до статті 41 КЗпП України законопроєкт передбачив зміни до статей 40, 43, 46, 142 КЗпП України, згідно з якими його дія поширювалася би не лише на працівників об'єктів критичної інфраструктури.

Зокрема цим Законом внесено зміни до статті 142 КЗпП України, відповідно до яких складовою правил внутрішнього трудового розпорядку можуть бути правила поведінки на підприємстві, в установі, організації, які містять положення про *«надання працівникам інформації щодо наявних у них зв'язків з фізичними особами, місце постійного проживання (перебування, реєстрації) яких знаходиться на території держави-агресора або тимчасово окупованій території України»*. Встановлення зазначених правил

поведінки на підприємствах, в установах та організаціях, що мають стратегічне значення для економіки й безпеки держави, та/або об'єктах чи операторах критичної інфраструктури обов'язкове. При цьому, відповідно до запропонованих змін до статті 40 КЗпП України, невиконання працівником правил поведінки на підприємстві, в установі чи організації в частині положень, передбачених частиною другою статті 142 КЗпП України, може бути підставою для розірвання трудового договору з ініціативи роботодавця.

Отже, ухвалений Верховною Радою України Закон передбачає, що на підприємствах, в установах і організаціях може бути встановлено (а на підприємствах, в установах і організаціях, що мають стратегічне значення для економіки і безпеки держави, та/або об'єктах чи операторах критичної інфраструктури мусить бути встановлено) правила трудового розпорядку, які зобов'язують працівника надати інформацію щодо його зв'язків із фізичними особами, які постійно проживають (перебувають, зареєстровані) на території держави-агресора або тимчасово окупованій території України. Невиконання цієї вимоги є однією з підстав звільнення працівника (розірвання з ним трудового договору за ініціативою роботодавця).

Ми, представники організацій коаліції, що опікуються питаннями захисту людей, постраждалих внаслідок збройної агресії проти України, вважаємо, що положення Закону, ухваленого Верховною Радою України, створюють підстави для утисків та стигматизації людей, які, як і мільйони наших співгромадян, мають родичів і друзів серед мешканців тимчасово окупованих територій, внутрішньо переміщених осіб, людей, які виїхали за кордон у зв'язку зі збройною агресією Росії проти України й зареєстровані на тимчасово окупованій території.

По-перше, вимога щодо повідомлення про «зв'язки» з мешканцями окупованих територій чи людьми, зареєстрованими на цих територіях, суперечить державній політиці реінтеграції цих територій, а також фактично переносить мільйони внутрішньо переміщених осіб та інших громадян, зареєстрованих на тимчасово окупованих територіях, у категорію людей, «зв'язки» з якими слід сприймати як загрозу національній безпеці України та функціонуванню об'єктів критичної інфраструктури України. Безсумнівно, злочини проти основ національної безпеки, зокрема колабораційні дії, належить ретельно розслідувати. Проте ці випадки мають розглядатися через призму національного кримінального законодавства, а не зміни до КЗпП.

По-друге, Закон не містить визначення «зв'язків із фізичними особами». Зараз незрозуміло, що мається на увазі: родинні зв'язки, контакти з колегами й друзями чи, може, підтримка зв'язків у соціальних мережах (як-от обговорення з невідомими людьми новин, поточної ситуації абощо). Невизначеність обсягу та змісту поняття «зв'язки», про які має бути сповіщено роботодавця, очевидно порушує принцип правової визначеності й передбачуваності застосування правових норм. Таке положення фактично дозволяє роботодавцеві звільнити працівника безпідставно, адже з нього незрозуміло, які саме дії чи яку бездіяльність працівника роботодавець вважатиме «невиконанням правил внутрішнього трудового розпорядку». Це, в свою чергу, невідворотно призведе до судового оскарження рішень про звільнення з формуванням подальшої практики та поновлення працівників на займаних посадах.

По-третє, Закон чітко не пояснює, чи для задоволення вимоги повідомляти про «зв'язки» з громадянами України на/з тимчасово окупованій території України, якою

може/має бути доповнено правила поведінки на підприємстві, в установі та організації, досить буде сповістити про саму наявність таких зв'язків, а чи роботодавець матиме право вимагати персональні дані людей, із якими ці «зв'язки» встановлено. Окремо важливо зазначити, що Закон не пояснює, що має робити роботодавець із повідомленою йому інформацією. Відсутність законодавчо встановленого порядку притягнення працівника до дисциплінарної відповідальності за вчинення зазначеного у проєкті правопорушення, а також відсутність повноважень у роботодавця для проведення належного розслідування не відповідає приписам частини 2 статті 19 Конституції України, тому може призвести до необмеженості трактування цієї норми у правозастосовній практиці та порушення прав працівників.

По-четверте, вимога щодо обов'язкового доповнення правил внутрішнього трудового розпорядку на об'єктах критичної інфраструктури положенням щодо повідомлення працівниками інформації про «зв'язки» з мешканцями окупованих територій чи людьми, які там перебувають або зареєстровані, є непропорційним заходом державної політики для захисту національних інтересів України в умовах збройної агресії проти України. Справді, Закон приділяє особливу увагу питанням безпеки на підприємствах, в установах та організаціях, що мають стратегічне значення для економіки й безпеки держави, а також на об'єктах критичної інфраструктури. Проте лишається сумнів, чи адекватні та пропорційні запропоновані заходи заявленій меті. Якщо автори законопроєкту справді вважають, що будь-які «зв'язки» з мешканцями окупованих територій чи переселенцями несуть потенційну загрозу національній безпеці, то як бути з Силами оборони України — адже чимало українських воїнів не просто мають такі зв'язки, але й самі є переселенцями з окупованих територій, мають там рідних і близьких, воюють за повернення до свого рідного дому. Щодо об'єктів критичної інфраструктури, то таких об'єктів в Україні десятки тисяч у різноманітних секторах (паливно-енергетичний сектор, цифрові технології, захист інформації, харчова промисловість та агропромисловий комплекс, державний матеріальний резерв, охорона здоров'я, ринки капіталу та організовані товарні ринки, фінансовий сектор, транспорт і пошта, системи життєзабезпечення, промисловість, державна влада й місцеве самоврядування тощо). Ця вимога стосуватиметься сотень тисяч людей. Автори законопроєкту обґрунтовують свою особливу увагу до підприємств критичної інфраструктури тим, що «російські військові за сприяння колаборантів здійснюють мінометний обстріл промислових зон атомних електростанцій», а в перший день широкомасштабного вторгнення захопили Чорнобильську АЕС, і «за інформацією українських ЗМІ, такий “успіх” Росії в Чорнобилі був не випадковістю, а частиною тривалої операції Кремля щодо впровадження в українську державу секретних агентів». Отже, пропозиції народних депутатів запровадити правила, які стосуватимуться сотень тисяч людей, обґрунтовано інформацією з медіа про «секретних агентів», а не даними правоохоронних органів чи інформацією з вироків суду.

Окрім питань до змісту Закону, можна говорити й про **процедурні порушення під час доопрацювання законопроєкту** до другого читання. Проголосований 25 квітня 2024 року Проєкт Закону «Про внесення змін до Кодексу законів про працю України щодо встановлення додаткових підстав розірвання трудового договору з ініціативи роботодавця та деяких інших питань» (реєстр. № 7731) мав початково іншу назву — «Про внесення змін

до статті 41 Кодексу законів про працю України щодо встановлення додаткової підстави розірвання трудового договору з ініціативи роботодавця» — і передбачав лише внесення зміни до статті 41 КЗпП України в частині, що стосується визначення «вчинення працівником, який працює на об'єктах державної власності, що мають стратегічне значення для економіки і безпеки держави та/або об'єктах критичної інфраструктури, проступку, несумісного з продовженням даної роботи, пов'язаного з його підтримкою держави-агресора» однією з додаткових підстав розірвання трудового договору з ініціативи роботодавця з окремими категоріями працівників за певних умов.

Відповідно до частини 1 статті 116 Закону України «Про Регламент Верховної Ради України», пропозиції та поправки до законопроекту, який готується до другого читання, можуть вноситися лише до того тексту законопроекту (розділів, глав, статей, їх частин, пунктів, підпунктів, абзаців, речень), який Верховна Рада прийняла за основу. Головний комітет, як виняток, може ухвалити рішення про врахування внесених пропозицій і поправок щодо виправлень, уточнень, усунення помилок та/або суперечностей у тексті законопроекту, інших структурних частин законопроекту та/або інших законодавчих актів, що не були предметом розгляду в першому читанні, якщо про необхідність їх внесення було згадано у висновках цього головного комітету та/або експертного підрозділу Апарату Верховної Ради і оголошено головуєчим на пленарному засіданні під час розгляду такого законопроекту у першому читанні. Такі пропозиції й поправки повинні відповідати предмету правового регулювання законопроекту.

Натомість при доопрацюванні тексту законопроекту до другого читання суттєво збільшилася кількість норм КЗпП України, до яких вносяться правки (з пропозицій внесення правки до статті 41 КЗпП України до внесення змін до статей 40, 43, 46, 142 КЗпП України), суттєвої відмінності зазнали й самі пропозиції змін. Це очевидне порушення Регламенту Верховної Ради України.

Відповідно до статті 94 Конституції України, Закон підписує Голова Верховної Ради України й невідкладно направляє його Президентові України. Президент України протягом п'ятнадцяти днів після отримання закону підписує його, беручи до виконання, та офіційно оприлюднює його або повертає закон зі своїми вмотивованими і сформульованими пропозиціями до Верховної Ради України для повторного розгляду.

Ми, представники коаліції організацій, що опікуються питаннями захисту прав постраждалих внаслідок збройної агресії проти України, **звертаємося до Президента України з проханням застосувати право вето до Закону України «Про внесення змін до Кодексу законів про працю України щодо встановлення додаткових підстав розірвання трудового договору з ініціативи роботодавця та деяких інших питань» від 25.04.2024** та повернути Закон до Верховної Ради України з такими пропозиціями:

- виключити з тексту Закону пункт 14 статті 40 КЗпП України;
- виключити з тексту Закону абзац перший частини другої статті 142 КЗпП України.

Ми вважаємо, що держава має всебічно сприяти підтримці зв'язків із жителями окупованих територій, а не ставити ці зв'язки «поза законом», адже підтримка зв'язків із нашими громадянами в окупації — не злочин. Такі законодавчі ініціативи й супутні обґрунтування руйнують реінтеграційну політику держави. Ми впевнені, що курс на реінтеграцію мешканців територій, які наразі перебувають під окупацією РФ, — найбільш

прийнятний вектор розвитку демократичної держави. Зміна цього вектору, створення норм, що фактично прирівнюють українських громадян, які постраждали внаслідок збройної агресії проти України, до злочинців, про «зв'язки» з якими необхідно повідомляти роботодавця, неприпустимі. Вони негативно впливають на наших співгромадян в окупації і на їхній спротив, який триває, попри дії країни-агресора.

1 травня 2024 року

Центр прав людини ZMINA
ГО «Донбас СОС»
ГО «Громадський холдинг "ГРУПА ВПЛИВУ"»
БФ «Право на захист»
БО «БФ "Стабілізуєшен Суппорт Сервісез"»
ГО «КРИМСОС»
Кримська правозахисна група
БФ «СХІД-SOS»